

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science
Volume 6 Issue 4, p. 1081-1092, April 2013

YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE TÜRK ÜNİVERSİTELERİNİN BU ALANA MUHTEMEL KATKILARI

*LIFELONG LEARNING AND POSSIBLE CONTRIBUTIONS OF TURKISH
UNIVERSITIES TO THIS FELD*

Doç. Dr. Arslan TOPAKKAYA
Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Tarihi ABD

Abstract

The concept of Lifelong Learning involves not only the indoor activities at school but those out of the formal education. This model can be regarded as an informal education along with the formal one. It is a fact that people learn at any time of life throughout their life, not only at a certain period. For that reason, it is not fair to constraint this ability with the education at school. Today, lifelong learning is a hot issue to be taken into account adequately. This phenomenon has started to be handled in the educational sciences since 2000, and it has drawn a lot of attentions of the educationalists. The Universities are one of the important places that should focus on this new fast spreading fact. The activities that universities can perform can be listed as follows: Student and teaching staff Exchange programmes; organizing various public programmes; distance education on the net for public; designing local and national course programmes for different vocations, etc. The like activities may be added according to requirements of the time. Universities can not cut off from the people of the city of universities. The integrity of the academy and society is actually a pretty good case of life-long learning. So, not only the integration of the university and the community, but also the relationship between university-industry and university-government agencies will become more reliable.

Key Words: Lifelong learning, Turkish Universities, Society, Industry, Education, Training, Distance Education,

Öz

Öğrenme insan için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Yaşam boyu öğrenme kavramı eğitim öğretim faaliyetlerinin sadece okulla sınırlandırılmaması, bu faaliyetlerin okul dışında da uygulanması olarak anlaşılır. Bu model, formel eğitim-öğretimin yanında informel bir eğitim-öğretim modelidir. İnsan sadece belirli bir zaman değil, yaşamının son dönemlerine kadar bir şeyler öğrenebilir. Onun bu yetisini sadece okulla sınırlandırmak yanlış olur. Okul çoğu kez insandaki gizil yeteneklerin açığa çıkmasına imkân sağlamaz. Yaşam boyu öğrenme özellikle çağımızda dikkate alınması ve üzerinde durulması gereken bir husustur. Bu olgu ülkemizde özellikle 2000'li yılların başında eğitim bilimleri literatürüne girmiş ve son senelerde konuyla ilgili ciddi anlamda yoğun çalışmalar yapılmıştır. Yüksek öğretim kurumu olarak üniversiteler bu olguya doğrudan katkı yapacak durumdadırlar. Misafir öğrenci statüsü, halka açık çeşitli etkinlikler düzenlemek, internet üzerinden eğitim, çeşitli meslek sınıflarına yönelik kurslar tertip etmek gibi faaliyetlerle üniversitemiz bu alana katkıda bulunabilirler. Zamanın gereklerine göre bu çeşit faaliyetlere benzerleri de eklenebilir. Üniversitelerin buldukları şehrin halkından kopuk olmamaları ve toplumla akademinin bütünlüğünün sağlanması açısından aslında yaşam boyu öğrenme olgusu oldukça iyi bir fırsattır. Bu irtibat eksikliğinin giderilmesi yukarıda anlatmaya çalıştığımız yaşam boyu öğrenmeyle ilgili yapılabileceklerin pratiğe dökülmesiyle önemli oranda giderilecek, sadece üniversite ile toplum bütünlüşmesi değil, aynı zamanda üniversite-sanayi, üniversite-devlet organları arasındaki ilişki de daha sağlıklı bir hale gelecektir.

Anahtar Kelimeler: Yaşam boyu öğrenme, Türk Üniversiteleri, Toplum, sanayi, Eğitim, Öğretim, Uzaktan eğitim.

Yaşam boyu öğrenme kavramı 70'li yılların sonlarına doğru eğitim bilimleri literatüründe yer almaya başlamıştır. Yaşam boyu öğrenme kavramı eğitim öğretim faaliyetlerinin sadece okulla sınırlandırılmaması, bu faaliyetlerin okul dışında da uygulanması olarak anlaşılır. Öğrenme süreci herkes için geçerli olmalıdır. Öğrenme sadece orta ve yüksek öğretim öğrencilerine has bir olgu olmayıp, işsizler, çalışanlar, yaşlılar kısaca toplumun bütün kesimlerine eğitim ve öğretimlerini sürdürme imkânı verilmelidir. Her şeyin büyük bir hızla değiştiği ve geliştiği çağımızda eğitim ve öğretimi sadece okulla sınırlamak mümkün değildir. Eğitim ve öğretim faaliyetleri toplumsal, bilimsel ve kültürel değişim ve dönüşümleri takip etmek durumundadır ve insanlar kendilerini bu değişimlere uyarlamak zorundadır. Herbir birey yaşamı boyunca öğrenme imkânına sahip olmalıdır ve meşru idare insanların bu isteklerini karşılamak için gerekli düzenlemeleri yapmakla yükümlüdür. "Öğrenme herhangi bir elit grubun ya da belirli bir yaşa grubuna ait insanlara has bir ayrıcalık değildir. Tek bir birey açısından bakıldığında öğrenim ve eğitim bireyin bizzat kendisi tarafından idare ve organize edildiği bir alandır. Burada önemli olan bu tür bir öğrenme şeklinin külli anlamda düzenlenmesinden ziyade, alan seçiminin, öğretmenin ve eğitim materyallerinin birey tarafından şekillendirildiği bir sistem söz konusudur" (Tippelt

1997:38). Kısaca öğrenme bütün insanları ilgilendiren bir şeydir ve insanlar kurum ya da kuruluşlar tarafından sunulan bu tür faaliyetlere aktif olarak katılmalı ve bu süreçte pasif bir izleyici olmaktan kendini kurtarmalıdır. Böyle bir birey her durumda bir şeyler öğrenebilir ve bu süreçte öğretmen ve öğrenci sürekli bir değişim halindedir (UNESCO 1997:95).

Yaşam boyu öğrenme sınırlı ve süreli öğrenme süreçlerine bir karşıtlık içindedir. Yaşam boyu öğrenme eğitim ve öğretimde insanları tekeli ve monoton eğitim süreç ve yöntemlerden kurtarmak için uğraşır. Yaşam boyu öğrenmenin temel amacı, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin toplumun bütün kesimlerini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmasıdır. Yaşam boyu öğrenmenin asli hedefi durmadan değişen toplumsal yapı karşısında bireyin katılımını ve kendine güvenini sağlamaktır. Geleneksel yapı sayesinde bize ulaşan yönlendirici saikler artık ortadan kaybolmuştur. Bundan dolayı bireyler, kendi yerlerini belirlemek, düşünmek ve eylemek bağlamında artık kendi bilgilerini ve kendi yargı güçlerini kullanmak durumundadırlar (a.y.). İnsanın hem kendini hem de durmadan değişen ve gelişen dünyayı anlaması için bilgi ve öğrenme vazgeçilmez bir unsurdur. Kendini belirleme gibi bir amaca sahip olan insan yaşam boyu öğrenme istek ve arzusuna sahip olmalıdır. Bilgi olmadan bu amaca ulaşılmaz ve dolayısıyla insan kendini gerçekleştirme hedefine de ulaşmamış olur.

Yaşam boyu öğrenme kavramı uluslararası tartışmalarda Anglo-sakson ülkelerindeki "lifelong learning" tartışmaları ve Fransızcanın hakim olduğu ülkelerde "éducation permanent" tartışmalarıyla bağlantılı olarak gelişmiştir. İfade edilen bu kavramlar hemen hemen aynı anlama sahip olmalarına karşın bazen tercüme farklılığından ve anlam kaymasından dolayı tam bir anlam bütünlüğünü her zaman gösterememiştir. Bu bağlamda eski Fransız milli eğitim bakanı Edgar Faure bu kavramlar yerine "Proje d'éducation permanent" (sürekli eğitim projesi) kavramını konuyla ilgili ortak bir dilin kurulması meyanında ortaya atmıştır (BMBF 1996:14). Konuyla ilgili olarak Paul Lengrad UNESCO'nun görevlendirmesi sonucu yaptığı çalışmalarda "yaşam boyu öğrenme konseptini" geliştirmiş. Bu çalışmalar sonucu yaşam boyu öğrenme kamoyunda geniş bir ilgi görmeye başlamıştır. Avrupa komisyonu 70'li yılların ortalarında konuyla ilgili "parmenet education" başlığı altında bir rapor yayınlamıştır. Bu çalışmaya paralel olarak UNESCO gittikçe artan bir düzeyde konuya eğilmiş, bunu kendisinin merkez konularından biri haline getirmiştir. Bu bağlamda Sog-Faure komisyonu da konu açısından çığır açan çalışmalara imza atmıştır (BMBF 1996:15). Yaşam boyu öğrenme, yaşa göre değişen bireysel yetiler, motivasyon ve yaşam tarzlarını dikkate alarak program geliştirir. Yaşam boyu öğrenme UNESCO tarafından formel olarak organize olmuş bir kurumun ya da kuruluşun formel olmayan günlük öğrenme sürecini düzenlemesi olarak betimlenmektedir. İnsanın şahsi, sosyal ve mesleki gelişimi hiçbir biçimde okulda geçen zamanla sınırlandırılmaz (Tippelt 1997:37). 70'li yıllardan sonra yaşam boyu

öğrenme kavramı pedagojiyle ilgilenenler arasında önemli derecede ilgi görmeye başlamıştır. Bu bağlamda Gottfried Hausmann yaşam boyu öğrenme kavramının eğitim alanında Kopernik devrimine benzer bir etki ortaya çıkardığı tespitinde bulunur. Lengrad, yaşam boyu öğrenmeyi insanlık için çığır açan bir devrim olarak görür ve bu anlamda özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ilkelerine benzer bir özelliğe sahip olduğunu söyler (BMBF 1996:18). OECD komisyonu bu kavramla yakından ilgilenmiş ve 1973 tarihli “recurrent education” adlı raporda “yaşam boyu öğrenme” ile “yaşam boyu eğitim” kavramları açık bir biçimde birbirlerinden ayrılmıştır. 13 Ekim 1995’te 1996 yılı yaşam boyu öğrenme yılı olarak kabul edilmiştir. Bu sene içinde konuyla ilgili bilgilendirme seminerleri verilmiş, insanların yaşam boyu öğrenme aktivitelerine katılmaları için çeşitli programlar yapılmış ve konuyla ilgili kamoyu oluşturulmaya çalışılmıştır (BMBF 1997:187). Amerika’da yaşam boyu öğrenme kavramı farklı bir biçimde anlaşılmıştır. Yaşam boyu öğrenme ABD’de “self-made-education” (kendi kendine öğrenme) kavramıyla aynı anlamda kullanılmıştır. Stephan Brookfeld 90’lı yılların ortalarında ABD’de yaşam boyu öğrenme kavramı hakkında önemli çalışmalarda bulunmuştur. Ona göre Amerikalılar yaşam boyu öğrenmeyle ilgili yeni yayınlanan kitaplara fazla güvenmemektedirler ve yine Amerika’da “yaşam boyu öğrenme” kavramı yetişkin eğitimi ve sürekli eğitim bağlamında değerlendirilmemektedir. Bu yüzden yaşam boyu öğrenmeyle ilgili tartışmalar ve çalışmalar daha çok Avrupa Birliği ülkeleri tarafından yapılmış; bu çalışmaların ABD’de ciddiye alınıp değerlendirilmesi Avrupa’ya göre daha geç olmuştur.

Bu genel giriş ve tarihsel gelişimi verdikten sonra sonra yaşam boyu öğrenmenin anlamı üzerinde durmakta fayda mülhaza ediyoruz. Yaşam boyu öğrenme formel olmayan bir öğrenme programıdır. Burada birey kendini okul, üniversite ya da meslek okuluyla sınırlanamamaktadır. Birey kendisini geliştirmek ve durmadan değişen topluma ayak uydurabilmek için sürekli daha fazla bilgi sahibi olmak zorundadır. Yaşam boyu öğrenme, insanın öğrenme yetisi devam ettiği sürece öğrenme ve öğretmek zorunda olması anlamına gelir. Yaşam boyu öğrenme belirli şartların oluşmasına bağlıdır. Bu şartlar sırasıyla şunlardır:

- Birey öğrenme ya da öğretme isteğine sahip olmalıdır
- Birey öğrenme yetisine sahip olmalıdır
- Yaşam boyu öğrenmeyi kendisine ana faaliyet alanı olarak almış kurum ya da kuruluşun olması ve ayrıca devlet desteğinin var olması gerekir.
- Konuyla ilgili uzmanların ve medyanın desteğinin sağlanması gerekir.

Bu şartların sağlanmasıyla ortaya çıkan yaşam boyu öğrenme, formel olmayan öğrenme biçimi ve günlük öğrenim şeklinin yeniden belirlenmesi ve eğitim sisteminde bu formel olmayan öğrenme şeklinin yeniden tanımlanmasıdır (Tippelt 1996). Yaşam boyu öğrenmenin iki temel amacı söz konusudur: Birincisi bireysel gelişim diğeri ise kariyer gelişimidir. Bunun yanında daha çok mesleki alanla ilgili olan mesleki eğitimde öğrenme olgusu da söz konusudur. “Meslekte öğrenmenin devamı

işçilerin üretim gücünü, yeteneklerini ve becerilerini artırmaya yönelik bir eğitimidir. Bu sayede hem bireysel anlamda hem de bölgesel ve ulusal anlamda ekonomiye katkılar sağlanmaktadır(Jansen 1994: 8) Yaşam boyu öğrenme hem formal hem informal öğrenme sayesinde insanın bireysel, ekonomik ve sosyal yönden gelişmesine katkı sağlar. Bu öğrenme türü içerik olarak eğitimi zenginleştirmeyi amaçlar ve böyle bir eğitim sadece okullarda değil, aynı zamanda evde, toplumda ya da işyerinde kazanılabilir. Yaşam boyu öğrenme “yaşama bir hazırlık olmayıp, aksine yaşamın tamamlayıcı bir parçasıdır”(Giere 1994: 384). Yaşam boyu öğrenme sadece okul dışı öğrenme etkinliklerinden oluşmaz, bazı yönleriyle formal eğitimin içinde de yaşam boyu öğrenme faaliyetleri uygulama alanı bulmaktadır. OECD bu bağlamda birçok çalışma yapmış ve konu hakkında ciddi çalışmalarda bulunmuştur.

Yaşam boyu öğrenme herşeyden önce bireyin sahip olduğu mesleğin sürekli yenilenen gerekleri ve genel anlamda piyasa şartlarına bağlı olarak ortaya çıkan bilgi açığını kapamaya yöneliktir. Çalışma hayatında açığa çıkan yeni teknolojik gelişmeler, yeni organizasyonlar ve idari değişiklikler bireyden durmadan bilgi birikimini artırmasını istemektedir. Bütün bunlar bireyin eskiden olduğu gibi okuldan aldığı eğitimle idare etmesine artık imkân sağlamamaktadır. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme sadece kişisel anlamda bilgi ve becerinin artırılması olarak değil, sosyal, teknolojik, kültürel ve bilimsel köklü değişimlere ayak uydurmak bağlamında bir zorunluluk olarak kendisini göstermektedir (Jansen 1994:9). İlk ve ortaöğretimde öğrenilen bilgiler bilim ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak çok hızlı bir biçimde “eskimektedir”. Böyle bir durumda birey sahip olduğu bilgileri sürekli yenilemek zorunda kalmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yaşam boyu öğrenme bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip etmek ve bu sayede çok çabuk değişen topluma ayak uydurmayı kolaylaştırmaktadır. Kısaca yaşam boyu öğrenme, insanlara kendi kaderlerini belirlemede katkıda bulunmaktadır. “Yaşam boyu öğrenme öğrenme ile iş arasında bir aracı konumundadır. Bireyin farklı mesleklere yönelmesini sağlamakta ve yine bireyin aktif bir biçimde toplumun bir üyesi olmasına katkıda bulunmaktadır” (UNESCO 1997:86).

Şimdiye kadar anlatılanlardan da rahatça anlaşılacağı gibi yaşam boyu öğrenmenin amacı tek yönlü değil, çok yönlüdür. Öğrenme ve öğretme eskisine bugün daha bir önem kazanmıştır. Yaşam boyu öğrenme modern toplumun tetikleyici gücü olarak gözükmektedir. Şimdiye kadar insan yaşamı iki ana bölüme ayrılmıştır. Birincisi çocukluktan üniversite öğreniminin sonuna kadar olan dönemdir. Bu dönemde birey mümkün olduğu kadar çok ve verimli çalışmak zorundadır. İkinci bölüm ise eğitim hayatından sonra iş yaşamı ve onun sonunda gelen emeklilik dönemi. Bugünkü sosyal ve ekonomik gerçeklik artık bu ayrımla uyumsuzdur. Artık eğitim sırasında elde edilen bilgilerle bütün bir yaşam boyunca yetinme durumu söz konusu değildir.

Dünyamızda meydana gelen hızlı değişimler sahip olduğumuz bilgileri genişletmemizi ve geliştirmemizi zorunlu kılmaktadır.

Yaşam boyu öğrenme toplumda pürüzsüz bir biçimde kendiliğinden olan bir olgu değildir. Bunun gerçekleşmesinin önünde bir dizi engeller söz konusudur. Bu engeller oldukça farklı unsurlarda açığa çıkan engellerdir. Belli başlı engelleri sıralayacak olursak şunları söyleyebiliriz:

1) *Yaşam boyu öğrenme olgusuna gerekli motivasyonun sağlanamaması*: Her bir bireyin yeni bir bilgi öğrenmeye motive edilmesi gerekir. Bazı insanlar yeni şeyler öğrenmeye kendi kendilerini motive ederken, insanların çoğu bilgilerini artırmak bağlamında yeterli motivasyona sahip olamamaktadırlar. Uzmanlar ve pedagoglar yaşam boyu öğrenmeye teşvik bağlamında insanlara motivasyon kazandırmaya çalışmalıdırlar.

2) *Finansal zorluklar*: Yaşam boyu öğrenme programı maddi açıdan oldukça büyük miktarlarda paraya mal olmaktadır. Bu konuda devletlerin yardımı yeterli gelmemekte bu faaliyeti sabitlemek ve genişletmek için daha fazla paraya ihtiyaç duyulmaktadır.

3) *Politik bakış açısı*: Her seçim sonunda parlamentoda oluşan çoğunluğa göre eğitim sistemi değişebilmektedir. Bazen iktidar değişikliği olmadan da eğitim sisteminde değişikliğe gidilmekte, temel bir eğitim felsefesi olmadığından bakanların değişmesiyle bile iktidar partisinin konuyla ilgili politikası değişmektedir. Halbu ki her değişim beraberinde bir takım değişiklikleri de getirdiğinden bütüncül bir sisteme ulaşmak mümkün olmamaktadır. Bu durumdan yaşam boyu öğrenme olgusu da nasibini almaktadır.

4) *Boş zamanın olmaması*: İnsanların çoğunun bir mesleği ya da bir uğraşısı vardır. Bu insanlar günde en az 8 saat çalışmak zorundadırlar. Dolayısıyla yaşam boyu öğrenme faaliyetlerine katılacak zamanları söz konusu değildir.

5) *Eğitim seviyesi*: Bazı işçiler ve memurlar yeterli eğitim seviyesine sahip değildir. Bu tür insanlar yaşam boyu öğrenme faaliyetlerine katılma motivasyonuna sahip değildir.

6) *Eksik bilgilenme*: Yaşam boyu öğrenme programına katılmak isteyenler bu programın mahiyeti, nereye başvuracakları, hangi şartları yerine getirecekleri hakkında bilgiye sahip değillerdir. Bu tür bilgi eksikliği de bu programa katılımları azaltan bir faktördür.

Yaşam boyu öğrenmenin özellikle bizim toplumumuzda fazla popüler olduğunu söylemek güçtür. Bu programın toplumda yerleşebilmesi için uzun zamana, sabır ve her şeyden önemlisi paraya ihtiyaç vardır. Yaşam boyu öğrenmenin toplumda yaygınlık kazanması için bazı şartların yerine getirilmesi gerekir. Bunlar sırasıyla şöyle özetlenebilir:

- Sağlam ve stabil bir eğitim politikası

- Yeterli oranda finansal destek
- İnsanların motivasyonunun sağlanması
- Etkileyici bir reklam
- Çalışma zamanlarının makul oranda kısaltılması, insanların kendine daha fazla zaman ayırması
- Yeni öğrenme ve öğretme tekniklerinin uygulanması

Avrupa ve Anglo-sakson ülkeleri içinde yaşam boyu öğrenme hedefine büyük oranda ulaşmış tek ülke İsveç'tir. Yetişkinler eğitimi İsveç'te oldukça yaygın olup, uzun bir tarihi arka plana sahiptir. Okul içi ve okul dışı eğitim faaliyetlerine katılım oranı oldukça yüksektir. Toplam yetişkinlerin %50'sinden fazlası bir sene içinde yapılan eğitim faaliyetlerine katılmıştır. 1979-1991 yılları arasında her üç üniversite öğrencisinden birisi üniversite eğitime, bağlı buldukları belediyelerin yetişkinler eğitimiyle ilgili programlarını bitirerek başlamışlardır. Eğitim birbirinden farklı olarak organize edilmiş kurslardan oluşmakta, üniversite öğrencileri okuyacakları bölümü ya da bölümleri kendileri seçmekte ve aynı zamanda süreyi de kendileri planlamaktadırlar. Üniversite öğrenimiyle meslek aynı anda yürütülebilmektedir. İsveç'te uygulanan okul dışı bir yapılanma olan "yetişkinler için halk eğitimi" adlı merkezin amacı bütün vatandaşlara bilgilerini artırma imkânı vererek toplumda demokratik temel değerlerin gelişimini sağlamaktır (UNESCO 1997: 89).

Yaşam boyu öğrenme aslında büyük oranda bireysel planlama ve katılımına bağlı olan bir öğrenme türüdür. Birey burada başkalarının etkisinde kalmadan inisiyatif almakta, öğrenme amacını belirlemekte, buna uygun stratejiler belirlemekte ve bunu gerçekleştirmektedir. Öğrenmenin bireyselleştirilmesi öğrenenin kendisini izole etmesi anlamına gelmez. Burada bireyselleştirmeden kasıt modern bireyin kendini gerçekleştirmek bağlamında sayısız seçme imkanına sahip olmasıdır (Topakkaya 2008:144). Öğrenimin amacı, öğrenim içeriğinin seçimi, bu süreçte ortaya çıkabilecek zorluklar vs. gibi konular sadece tek tek bireylere bırakılmaz. Bunlar sadece bu iş için uzmanlaşmış kişilerce birlikte çözüme kavuşturulur. Bu bağlamda birey kendini yönlendirme ve kontrol etme şansına sahip olmaktadır. Bu bağlamda birey tarafından yönetilen eğitim şu temel esaslar üzerine dayanmaktadır:

- Öğrenen bireyin bireysel tercihlerini yerine getirmesi ve bireyin kendini geliştirmesi için öğreticinin öğrenimin ne olduğu ve nasıl yapılacağı ile ilgili dogmatik yaklaşımlara sahip olmaması gerekir.

- Öğretmen öğrenenlerin kişisel tecrübelerine önem vermeli ve derslerde buna dikkat etmelidir. Bu sayede ders materyallerinin zenginliği ve çeşitliliği artmaktadır.

Yaşamda karşılaşılan problemler ve yeni durumlar bireyin belirli şeyleri öğrenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu ise yaşa ya da gelişim düzeyine göre her zaman mümkün olmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında yaşam boyu öğrenmede bütün bir bilgi transferi yerine problem odaklı öğrenim amaçlanmalıdır. Birey tarafından planlanan öğrenim bireyin kendine değer vermesine, kendini tatmin etmesine, kendini ödüllendirmesine ve bütün bunların doğal bir sonucu olarak kendini gerçekleştirmesine sebep olmaktadır (Werner 1979:139). Bu açıdan bakıldığında bireysel planlamaya dayalı öğrenim ile yaşam boyu öğrenim arasında şu ilişkiler saptanabilir.

- Hem yaşam boyu öğrenme hem de bireysel planlamaya dayalı öğrenim otonom öğrenme modelleri değildir.
- Her iki model de karşılıklı etkileşim içinde olunan sosyal bir çevreye ihtiyaç duyar
- Bireyin bireysel planlamaya dayalı öğrenimdeki etkisi yaşam boyu öğrenmedeki etkisinden çok daha fazladır.
- Bireysel planlamaya dayalı öğrenimde birey yaşam boyu öğrenmeye nispeten daha fazla alternatifte sahiptir.
- Bireysel planlamaya dayalı öğrenim tamamen isteğe bağlıdır. Birey ne isterse, nerede olursa olsun bir şeyler öğrenir. Yaşam boyu öğrenmede ise birey kendisine sunulanla yetinmek zorundadır.
- Yaşam boyu öğrenme genel anlamda bireysel planlamaya dayalı öğrenim içinde değerlendirilebilir.
- Her iki öğrenme modeli de az ya da çok dışardan yardım almak durumundadır
- Her iki model de bireyin kendini belirlemesi ve topluma uyum sağlamasını kendine amaç edinirler.

Bireysel planlamaya dayalı öğrenimde her şeyden önce birey kendi amaç ve ihtiyaçlarını belirlemelidir. Öğrenme stratejileri planlanmalı ve bu stratejilerin gerçekleştirilebileceği bir öğrenme çevresinin var olması gerekir. Bu şartlar aynı zamanda yaşam boyu öğrenme için de geçerlidir. Yaşam boyu öğrenme büyük oranda bireysel planlamaya dayalı öğrenim içinde değerlendirilebilir. Buna rağmen bunlar birbirleriyle de özdeş değildir çünkü bireysel planlamaya dayalı öğrenim özel kurum ve kuruluşlar tarafından sunulan eğitim faaliyetlerini de içine almaktadır (Tippelt 1997:38-39). Bireysel planlamaya dayalı öğrenimin etkili bir biçimde yürütülebilmesi için temel anlamda bir eğitim felsefesi ve dünya görüşüne ihtiyaç vardır. Birliktelik, motivasyon yardımı ve fikir alış verişini bireysel planlamaya dayalı öğrenim için hayati öneme sahiptir. "Bireysel planlamaya dayalı öğrenimin en önemli sonucu öğrenim görenin davranış ve tutumlarındaki değişiktir. Öğrenmeye pozitif anlamda motive

olmuş bir bireyin kendine güveni artar, kendine özgünlüğü ve inisiyatif alma becerisi gelişir. Aynı zamanda daha fazla sorunluluk almaya başlar (BMBF 1996:48).

Yaşam boyu öğrenmenin uygulanmasında birçok problem açığa çıkmaktadır. Bu normal bir durumdur çünkü eğitimin olduğu her yerde problem açığa çıkabilir. Bu problemler a) eğitimle ilgili yaşanmış bireysel kötü tecrübeler b) devlet, toplumsal ve ekonomik problemler olarak iki temel kategoride değerlendirilebilir. Bireyin eğitim hayatı boyunca yaşamış olduğu kötü tecrübeler okul dışı eğitimi de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Birey bu bağlamda daha önce yaşamış olduğu kötü tecrübeleri tekrar yaşama korkusuna sahiptir. "Daha önce yaşamış olduğumuz kötü tecrübelerden dolayı yeni şeyler öğrenmekten korkarız. Fakat bu korku sadece bununla ilgili değildir. Öğrendiğimiz her şey kendi kendimizi sorgulamamıza neden olduğu için de korkarız. Kısaca rizikosuz öğrenme söz konusu değildir (Groothoff&Wirth 1976:148).

Bununla birlikte birtakım önyargıların da kırılması gerekmektedir. Mesela genel anlamda yaşlı insanların gençlere göre öğrenmeye daha az yetenekli oldukları, daha az zeki oldukları gibi önyargılar oldukça kabul görmüş önyargılardır."Bu yargı uluslararası yapılan çalışmaların sonucuna göre artık doğru değildir. Yaşlıların öğrenme yetisi ve zekâsı her şeyden önce isteme, motivasyonun devam etmesi ve yoğunlaşmaya bağlıdır. Şimdiye kadar genel kabul görmüş olan gençlerin yaşlılara göre daha iyi öğrendiği kalıplaşmış yargı artık geçerli değildir (Dohmen 1991: 41).

Yaşam boyu öğrenmenin çekici hala gelmesi insanların bu tür bir öğrenmenin avantajlarını somut olarak görmeleriyle ilgilidir. Bu tür bir öğrenme insanlara yeni iş imkânları sağlamalı, yani bu programın avantajlarını insanların bizzat yaşamaları gerekmektedir. Bunun yanında her şeyden önce insanların bu programa katılacak boş zamanlarının olması ve ayrıca toplumun da eğitimin sadece resmi kurumların işi olmadığına dair kanaati içselleştirmeleri gerekir. Bununla birlikte eğitim programları ve materyalleri çok yönlü olmalı, bütün bir eğitim faaliyetlerini yaparken ahlaki değerlerle çatışmamaya özen gösterilmelidir. En iyi eğitim bireyin ailesi ve çevresinden öğrendiği ile eğitim kurumlarından almış olduğu eğitim arasında bir uyumun olduğu eğitim çeşididir. Yaşam boyu öğrenme faaliyeti dini cemaatler, siyasi partiler ya da konuyla ilgilenen özel kuruluşlar tarafından desteklenmelidir. Konuyla ilgili bir proje geliştirirken sayılan bu kurumların birlikte çalışması çok önemlidir. Yüksek öğrenimle sanayi arasındaki işbirliği de yaşam boyu öğrenme için hayati öneme sahiptir. Ayrıca meslek yapan gençlere yüksek öğretimi mümkün kılacak bir program hazırlamak gerekir (UNESCO 1997: 92-93). Tiyatro, müze ya da kütüphane gibi kuruluşlar yaşam boyu öğrenme için hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda medyanın da rolünü unutmamak gerekir. Uzmanlar medyayı genelde toplumsal yapıya uygun olmayan yayınlar yapmakla suçlamaktadırlar. Yaşam boyu öğrenme medyanın desteği olmadan gerçekleşemez. Hayatın belirli dönemlerinde belirli bir öğrenme şeklinin önceliği olabilir. Bu bağlamda bir formdan diğer forma geçiş kolaylaştırılmalıdır.

Rolf Arnold yaşam boyu öğrenmeyi isteyen her bir bireyin yapması gereken ödevler olduğu görüşündedir. İlk olarak problem ve ihtiyaç analizi yapılmalı, böyle bir öğrenme faaliyetinin amacı tam olarak belirlenmelidir. Eğitim sırasında alınan tedbirlerin esnek, hedefe yönelik ve duruma göre değişen stratejilerle gerçekleştirilmeye çalışılması. Son olarak başarıya ulaşıp ulaşılmadığının kontrolü önemlidir (Arnold vd. 1995:135).

Yaşam boyu öğrenmenin ne olduğunu, tarihsel gelişimini ve özelliklerini ana hatlarıyla verdikten sonra çalışmamızın ikinci kısmını teşkil eden Türk üniversitelerinin bu alana muhtemel katkılarının ne olacağına dair şu tespitleri yapabiliriz.

YÖK özellikle 2005 yılından sonra bu konuya ilgi göstermeye başlamış ve son yıllarda giderek artan bir şekilde konuyu akademi çevrelerinin gündemine getirmeye çalışmıştır. Aslında YÖK aldığı ya da alacağını duyurduğu bir takım tedbirlerle (mesela 30 yaşından sonra 2.üniversiteye sınavsız geçiş vs. gibi) yaşam boyu öğrenme olgusunu hızla hayata geçirmeye çalışmaktadır. Bundan çok önce başlamış olan Açık Öğretim Fakültesi uygulaması da kısmen yaşam boyu öğrenme içinde değerlendirilebilir. Açık öğretim uygulaması her ne kadar örgün öğretim içinde değerlendirilirse de üniversite mezunlarına sınavsız açık öğretim fakültesi hakkı tanınması, meslek yüksek okulları mezunlarına da yine aynı şekilde sınavsız 2.bölüm okuma hakkı verilmesi aslında yaşam boyu öğrenmenin ruhuna uygun olan açılımlardır.

Bütün bunların yanında YÖK ve dolayısıyla Türk üniversiteleri bazı uygulamalar sayesinde yaşam boyu öğrenmeye aktif olarak katılabilirler. Bu alanları şu şekilde sıralayabiliriz:

Misafir öğrenci uygulamasıyla üniversiteler buldukları şehirde yaşayan ve zorunlu eğitimi tamamlamış kişilere istedikleri takdirde küçük bir harç karşılığında ilgi duydukları bölümdeki dersleri takip etme, dersle ilgili her türlü faaliyete katılma hakkını verebilir. Bu sayede bir şekilde üniversite okuma fırsatını yakalayamamış kişilere üniversite okuma fırsatı tanınmış olur. Bu tür öğrenciler aldıkları dersin kredi miktarına göre bir ödeme de bulunacaklar, isterlerse dersi normal bir öğrenci gibi alıp, başarılı olmak için sınavlara katılacak, isterlerse sadece dersi dinleyip takip edeceklerdir. Bu tür kişilere her senenin sonunda ziyaret ettikleri dersleri gösterir belge verilecek, eğer normal bir öğrenci gibi dersi geçmek için gerekli bütün şartları sağlamışlar ise girdiği derslerden başarılı olduklarına dair belge düzenlenecektir. Misafir öğrenciler normal öğrencilerin aldıkları bütün dersleri alamayacaklarından dolayı, resmi anlamda bir mezuniyet olmasa da belki o alanla ilgili bir ön lisans diploması alabileceklerdir.

Üniversiteler kendi içinde yaptıkları ve çoğunlukla da akademik çevreyle sınırlı kalan, panel, sempozyum, konferans ya da kursları halka açmalı, bu etkinliklerin çeşitlerini artırmalı, özellikle de bu etkinlikleri kesinlikle akşam saatlerinde yapmaları gerekmektedir. Türk üniversitelerinde genelde bu tür etkinlikler gündüz yapılmakta

gündüz herkes işte olduğundan dolayı halk bazında katılım sınırlı kalmaktadır. Mesela eğer akşam saat 19.00'dan itibaren bu etkinlikler yapılmış olsa kesinlikle yöre halkından daha fazla katılım olacaktır.

Bununla ilgili olarak bazı üniversiteler "Sürekli Eğitim Merkezi" adı altında kurslar düzenlemektedirler. Bu kurslar da genelde gündüz yapıldığından istenilen verim alınmamaktadır. Bu tür kursların da akşam saatlerinde yapılması, ayrıca katılımın daha fazla olması için şu anda uygulanan fiyatların aşağı çekilerek, gerçekten kar amacı güdülmeden sadece yapılan masraflara yönelik bir ücret talep edilmelidir. Bunlar yapıldığı takdirde bu kursların işlevselliği artacak ve daha fazla insan bu imkândan yararlanacaktır. Finansman açısından gerekirse YÖK ya da üniversite bütçelerinden bu tür eğitim merkezlerine kaynak aktarılmalıdır. Bazı Büyükşehir belediyelerin başarılı bir şekilde yaptıkları bu uygulamayı üniversitelerin becerememesi düşünülemez.

Çağımız internet çağıdır ve yaşam boyu öğrenmenin yaygınlaşmasında internet hiç şüphesiz önemli bir imkândır. Türkiye'de internet kullanımı hızlı bir şekilde artmaktadır. Ne yazık ki internet çoğu zaman amacının dışında kullanılmakta ve bu anlamda da oldukça olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Üniversiteler üniversite okuma imkânı bulamayan ya da herhangi bir nedenden dolayı ders ve seminerlere aktif olarak katılamayan kişilere internetten eğitim imkanı sunabilirler. Türkiye'de bazı üniversiteler bu imkânı kullanmaktadırlar fakat bu imkân daha çok uzaktan eğitim modeli anlamında kullanılmaktadır. Bizim buradaki tavsiyemiz daha çok yukarıda anlattığımız yaşam boyu öğrenme modeli için böyle bir imkânın kullanılmasıdır. Bu bağlamda bütün bölümler için olmasa bile akademinin dışında kalan insanların ilgisini çekebilecek bölüm dersleri ve seminerleri internetten canlı yayınla takip edilebilir. Bunun için teknik altyapı hazırlanması Türk üniversitelerin teknolojik anlamda rahatlıkla üstesinden gelebilecekleri bir şeydir.

Üniversitelerin yaşam boyu öğrenme bağlamında yapabilecekleri diğer bir katkı da özellikle sanayi-üniversite işbirliği bağlamında buldukları şehrin öncelikli üretim alanlarında istihdam edilen işçi, teknik eleman ve mühendislerin alanlarında meydana gelen gelişmeleri takip etmeleri bakımından düzenli kurslar düzenlemeleridir. Hafta sonları mesainin olmadığı zamanlarda ilgili iş kolunun üniversitedeki uzantısı olan bölüm elemanları bu kurslarda istihdam edilebilir. Bu ilişki tek taraflı olmamalıdır. Bölümde eğitim gören öğrenciler de sanayi kuruluşlarında özellikle mesleklerinin pratik uygulamasını yapmak açısından fabrikalar da kısmi zamanlı olarak çalıştırılabilirler. Böylece mesleğinin pratiklerini öğrenirken aynı zamanda harçlıklarını da çıkarma imkânına kavuşmuş olurlar. Bütün bunların sonucu olarak da sanayi-üniversite işbirliği sağlanmış olur.

Üniversitelerin buldukları şehrin halkından kopuk olmamaları ve toplumla akademinin bütünlüğünün sağlanması açısından aslında yaşam boyu öğrenme olgusu oldukça iyi bir fırsattır. Özellikle ülkemizde üniversitelerle halk arasında kopukluktan hep şikâyet edilmiştir. Bu şikâyetin her iki taraf için de haklı sebepleri de vardır. Bu irtibat eksikliğinin giderilmesi yukarıda anlatmaya çalıştığımız yaşam boyu öğrenmeyle ilgili yapılabileceklerin pratiğe dökülmesiyle önemli oranda giderilecek, sadece üniversiteyle toplum bütünleşmesi değil, aynı zamanda üniversite-sanayi, üniversite-devlet organları arasındaki ilişki de daha sağlıklı bir hale gelecektir.

KAYNAKÇA

- ARNOLD, R.&KRAMER-STÜRZLI, A. (1995), "Neuere Tendenzen in der Weiterbildung, illustriert am Beispiel der betrieblichen Weiterbildung", *GDWZ*, 3, s.120-142.
- BMBF. (Bundesministerium für Bildung und Forschung), (1996), *Lebenslanglernen. Leitlinien einer modernen Bildungspolitik*, Bonn.
- (1997), *Berufsbildungsbericht*, Rheinbach.
- GIERE, U. (1994), "Lifelong Learning in the Literature.A. bibliographical Survey", *Internationale Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, s.380-392.
- GROOTHOF, H.H.&WIRTH, İ.(1976), *Erwachsenenbildung und Industriegesellschaft*, Paderborn:Schöningh.
- DOHMEN. G.(1991), *Theorie und Praxis der Erwachsenenbildung-Offenheit und Integration*, Bad Heilbronn: Klinkert Verlag.
- JANSEN, J. (1994), *Weiterbildung im Alter*, Neuwied:Luchterhand Verlag.
- LENZ, W.(1979), *Grundlagen der Erwachsenenbildung*, Stuttgart:K.Kohlhammer.
- UNESCO (1997), *Lernfähigkeit unser verborgener Reichtum*, UNESCO Bericht zur Bildung für das 21. Jahrhundert, Berlin.
- TOPAKKAYA, A.(2008), "Bireyselleştirme Toplumsal Çözülme İkilemi", *Yeditepe'de Felsefe*, sayı 7, İstanbul, 143-159.
- TIPPELT, R. (1997), "Lebenslanglernen-Leitlinien für Zukunft der Erwachsenenbildung", *PAE Arbeitshilfen für die Erwachsenenbildung*, ½, s.25-40.
- TIPPELT, R. (1996), "Lebensbegleitendes Lernen in der Gesellschaft", veröffentlichter Artikel, Ort und Hrsg. Unbekannt.